

Ծ Ա Ղ Ի Կ

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Յ

Շ Ա Բ Ա Թ Ա Կ Ա Ն Ն Ա Ն Դ Է Ս

Դաստիարակութեան եւ Կրթութեան

ԾԱՂԻԿ ՄԱՆԿԱՆՑԻ կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ օր, ի բաց առեալ Յունիս եւ Յուլիս ամիսները : Բաժանորդագինն է ԿԱՆԻՍԻ, Պօլտոյ եւ գաւառաց համար, տարեկան 50 դանեկան : Վեցամսեայ 25 դանեկան, եռամսեայ 15 դանեկան : Այլ երկրաց համար 12 փրանք : Խաւանջիւր քիւր կ'արժէ 50 փրանք : Գաւառներէն դրամսրուողք ալ կ'ընդունուի : Բաժանորդագրութեան համար դիմել առ Տնօրէն—Խմբագիր Միհրան Ասֆանզադ, Էսկի Ջապրիէ հասցեսի քիւ 61, Նշան Կ. Պերպլէեանի սպարաւոր :

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Ն Ո Ր Ը Ն Թ Ա Ց Ք

Ս Ր Բ Ա Ջ Ա Ն Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն (1)

Դ Ա Ս Ե.

Տիեզերական ջրհեղեղ

Ուսուցիչ. Տղա՛ս, պատմէ ինձ ջրհեղեղը :
Աւակներս

Ուս. Ջրհեղեղի պատմութիւնը ի՞նչ խորհրդածել կուտայ քեզ :

Աս. Ինձ խորհրդածել կուտայ թէ Աստուծոյ արդարութիւնը շատ ահաւոր է, ուստի պէտք է որ ապրիմ այնպիսի եղանակաւ մը որ երկիւղ չունենամ իր պատուհասէն :

Ուս. Բայց ի՞նչ է այն հարիւր տարուան միջոցը որ շնորհուած է Աստուծոյ կողմանէ առ Նոյ տապանակին շինութեան համար :

Աս. Աստուած հակառակ իւր կամաց կը պատժէ յանցաւորները, բայց անոնց ժամանակ կուտայ զղջալու. մինչեւ իսկ իւր բարկութեանը մէջ արդար է. եթէ երբեք իրեն դէմ մեղանշեմ, իմ բոլոր սրտովս ներողութիւն պիտի խնդրեմ իրմէ. Նա պիտի

ներէ ինձ և վերստին պիտի սիրէ զիս :

Ուս. Երբ ծիրանի գօտի տեսնես ի՞նչ կը յիշես :

Աս. Ամէն անգամ որ ծիրանի գօտի տեսնեմ, կ'ըսեմ իւրովի. Աստուած անաչառ է չարերու նկատմամբ, իսկ շատ բարի՝ արդարներու համար :

ԴԱՍ Զ.

Նոյայ որդիքն

Ուսուցիչ. Քամին պատմութիւնը պատմէ :
Աւակներս

Ուս. Նոյ չէր գիտեր գինեւոյ զօրութիւնը, յանցանք մը գործեց գինով վիճակի մէջ գտնուելով :

Աս. Ո՛չ. ակամայ գինովցած ըլլալուն համար Աստուծոյ դէմ չմեղանշեց :

Ուս. Ըսէ՛ ինձ ինչ որ կը մտածես Քամին ըրածին վրայ :

Աս. Քամի շատ պակասաւոր գտնուեցաւ առ իւր հայրն ունեցած պարտուցը մէջ. իւր ընթացքը կը զայրացնէ բոլոր տղայոց սրտերը : Պէտք է որ երբեք համարձակինք ծաղրել մեր ծնողքն, ոչ ալ անհոգ գտնելինք զանոնք մեծարելու : Եթէ դժբախտաբար նշմարենք իրենց վրայ թերութիւններ, պարտիմք համբերել անոնց անար-

(1) Տես թիւ 5.

տունը և կարելի եղածին չափ ծածկել զանոնք:

Ուս. Բարեկամս, բնաւ պատահած չե՞ս փողոցը անարգ մարդու մը զոր գինով կ'անուանեն. դիտեցէք, իւր հագուստները խառն ի խուռն և ցեխերու մէջ թաթխուած են. ոտքի վրայ չկրնար կենալ, կը տարուբերի, նեցուկ մը կը փնտռէ զոր չէ կարող գտնել. անխմստ խօսքեր կ'արտասանէ, իւր նայուածքը դաժան է. կրնանք ըսել թէ անբանի մը կերպարանքն առած է: Արդարեւ ի՞նչպէս կարելի է գտնել այս անարգ էակին մէջ արարածոյ թագաւորը. ի՞նչպէս ճանչնալ բանական մարդը, մարդը՝ որ կը կրէ իր մէջ հոգի մը ի պատկեր Աստուծոյ: Ո՛հ, դարձնենք մեր աչքը այսչափ տխուր տեսարանէ մը, և անկից օգտակար խորհրդածութիւն մը հանենք: Աստուած տուաւ գինին մարդուն զօրացնելու համար միայն և իր ոյժը վերանորոգելու. ուրեմն չարաչար չգործածենք այս բարիքը այլ շատ մեծ չափաւորութեամբ: Մանկութեան ժամանակ գործուած ընդհանուր թերութեանց մէջ ամենէն ամօթալին այն յարգանաց թերութիւնն է զոր կը գործենք մեր ծնողաց նկատմամբ: Ասի շատ ծանր յանցանք մ'է: Ի՛նչ. տղայ մը, այսինքն չափազանց տկար արարած մը որ առանձին բան մ'ընելու կարող չէ, որ բան մը չէ, կարելի՞ է որ համարձակի թերանալ առ իւր հայրն ունեցած յարգանաց պարտուցը մէջ, առ իւր հայրն որ իրեն հաց կուտայ, որ իրեն համար գիշերները արթուն կը մնայ, և իւր ամբողջ կեանքը կուտայ պատրաստելու համար իրեն ապագայ մը և հոգալու համար իւր պէտքերը: Ի՛նչ. տղայ մը կարելի՞ է որ համարձակի թերանալ առ իւր մայրն ունեցած պարտուցը մէջ, այսինքն առ նա որ սնոյց գինքը իւր կաթով, որ կը հսկէ իւր սնարին վերեւ երբոր ինքն հիւանդանայ և որ կը շրջապատէ գինքը անհուն գորովով մը: Միթէ այս կարելի՞ է բան է: Այլ սակայն կ'ըսեն թէ կը պատահի որ մայր մը ցաւոց մէջ ընկղմեալ, յուսահատութենէն խելակորոյս կը գոչէ, խօսած ատեն այնպիսի որդւոյ մը վրայ որուն վարքը կը թունաւորէ իւր օրերը. կ'անհիմն գինքը: Վայ, տղա՛ս, անոր որ իւր վրայ այսօրինակ խօսքեր կը հրաւիրէ. որովհետեւ Աստուած կը լսէ զանոնք և կը կատարէ մօր մ'անէծքը,

ինչպէս կատարեց Նոյինը. Դուս, տղա՛ս, ապրէ՛ այն կերպով որ միայն արժանանաւ քու ծնողացդ օրհնութեանը ու գովեստից. յիշէ՛ թէ անոնց տրուած յարգանքն ու մեծարանքը չը պիտի մոռցուին Աստուծոյ քով. և եթէ պատճառ եղար իրենց երջանկութեանը վերջին դատաստանին օրը Ս. Գրոյց գեղեցիկ խօսքերուն համեմատ, քու մեղքերդ պիտի ջնջուին, ինչպէս ձիւնը կը հալի արեգական ճառագայթներուն առջեւ:

Կ. Մ. ԱՍԲԱՆԱԶ

Հետեոյդեաւք Օրհոր Ժիւրանգիլի

—•••••—

ԱՌՈՂՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ (1)

—•••••—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ [Շար. եւ վերջ]

Ի՛նչպէս պէտք է շնչել

Այսպիսի դէպքեր խիստ քիչ կը պատահին, ուստի շատ երկիւղալի չեն լինիր մեզ: Բայց կայ ուրիշ տեսակ մը անշնչութիւն, հազար անգամ աւելի սոսկալի, քան լի խիստ յաճախաբէս է, աւա՛ղ, և քանզի շատ ուշ յայտնի կը լինի. յամբ անցնչութիւնն է այն: Ահա ըսեմ ձեզ թէ ո՛ր պարագայից մէջ կը կատարուի այս լռին ու աղիտաւոր թունաւորումը:

Խաներու նեղ ու մթին սենեակներու մէջ խճողուած կ'ապրին մեր պանդուխտ եղբայրներ. հոն կ'եփեն, հոն կը նստին, հոն կը պառկին. անոնց շնչառութեամբ կ'ապականի այս խեղճուկ սենեակաց օդը: Իսկ երբ ձմեռ դայ, անկարելի կ'ըլլայ բանալ մէկ հատիկ պատուհանը կամ դուռը. Փոքրիկ վառարան մը կամ ածխալից կրակարան մը կը տաքցունէ սենեակը. բայց այն ևս կ'ապականէ մթնոլորտը, կ'սպառէ թանկագին թթուածինն և կը տարածէ բնածխական թթու: Սակայն, որովհետեւ դրան ու պատուհանին ծերպերէն գէշ աղէկ կը նորոգուի օդը, այն թունաւոր կազմը՝ զոր յառաջ կը բերեն պանդուխտ բնակակցաց շնչառութիւնն ու վառարանին այրումը՝ բոլորովին չմնար սենեակին մէջ. մէկ մասը դուրս կ'ելնէ և կ'անհետանայ: Մնացած կազը չբաւեր բնաւ մէկէ՛ն անշնչացնելու,

Տես թիւ 6.

յանկարծ մեռցնելու խեղճ բանւորները : Նոյն խի չմնար այնչափ կազ որ անհանգիստ ընէ , որ գլխու պտոյտ կամ'ցաւ պատճառէ և ազդարարէ վտանգը . այսպէս ո՛չ մի բան զգալի կ'ընէ անոնց անտեսանելի թոյնը , և հետեւաբար կը շարունակեն , օրէ օր , շնչել զայն առանց ո և է կասկածի :

Ի՞նչ կ'ըլլայ վախճանը : Անոնց կենաց բոցը , պահպանուելով սոյն անմաքուր օդով , չմարիր , այլ քիչ քիչ կը տփգունի , կ'աղօտանայ : Հէգ մարդիկը կը տկարանան . անոնց այտերը կը թօշնին , անդամները կը նիհարնան ու կը տկարանան . քիչ ատենէն թեթեւ հազ մը կը լսուի , և վերջապէս հիւսանդութիւն մը երևան կ'ելնէ և շուտով կը մարէ այն բոցն որ արդէն մօտ էր չիջանելու :

Այս է ահա յամր անշնչութիւնն , որ ամենէն սոսկալին է , քանզի անզգալի է ու անխօս և երեւան չէնէր բայց եթէ այն ատեն երբ առողջութիւնը խանդարած է արդէն : Եւ դժբաղդաբար շատ յաճախադէպ է այս , քանզի յառաջ կուգայ ամէն անգամ երբ որ ներշնչեալ օդը մաքուր չէ բացարձակապէս : Կ'սպառնայ ամէն այն գործաւորաց որք կ'աշխատին չափազանց նեղ կամ անբաւական կերպիւ օդաւորեալ արհեստանոցներու մէջ , այն ազդատիկ մարդոց որք երեք կամ չորս անձանց համար մէ'կ սենեակ ունին միայն , վերջապէս ամէն անոնց որք չեն կրնար կամ չեն գիտեր տալ իրենց կենաց առատ և առողջարար սնունդ : Եւ աւա՛ղ , հազարներով ու բիւրներով կան ասոնցմէ :

Բայց սակայն շատ նեղութեան ու ծախսուց պէտք չկայ անհետացնելու կամ գէթ մեծապէս մեղմացնելու համար այս սոսկալի վտանգ :

Ի՞նչպէս : — Յաջորդ խօսակցութիւնը կը նուիրենք պատասխանելու սոյն հարցման :

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Օդը կենացդ սնունդն է : Եթէ վայրկեան մը պակասի , կը մեռնիս :

Կրնաս երկու օր առանց ուտելու ապրիլ : Բայց փորձէ՛ երկու վայրկեան չունչ չառնել . կրնա՞ս դիմանալ : — Անկարելի է :

Օդը՝ փոխանակ ուտելի հաց մ'ըլլալու , շնչելի հաց մ'է :

Ազոտոս ու աւրուած հացը կ'ուտե՞ն մարդիկ . — Ոչ : Նոյնպէս ուրեմն շնչելու չէ

ազոտոս ու ապականեալ օդը :

Պիտի ուտէի՞ր հացն զոր ուրիշ մը արդէն ծամած ըլլար : — Ո՛չ : — Նոյնպէս ուրեմն , պէտք չէ որ շնչես օդն զոր արդէն գործածած է ուրիշ մը շնչելով :

Միշտ նոր ու մաքուր օդ պէտք է քեզ :

Օդը՝ զոր կը շնչես , պէտք է կերած հացիդ պէս մաքուր ըլլայ :

Ապականեալ օդը , աւրուած հացի պէս կը մեռցնէ դեք :

ԱՌԱՅԻՆ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդուն շունչը մահացու է մարդուն :

Գէտ օդն աւելի մարդ կ'սպաննէ քան սուր :

Հոն ուր օդ չմտնէ , թիւիկ կը մտնէ :

Սակաւութիւն օդոյ , առատութիւն ցաւոց :

Օդը սնունդն է շնչառութեան : Ինչպէս որ արդէն կերուած հաց մը չես ուտէ , նոյնպէս պէտք չէ որ շնչես օդն որ արդէն գործածուած է :

Գ. Ա. ՄԱԼԱԹԵԱՆ

ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԱՑՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

ՎԱՐՔ ՅՈՀԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Այլ Յոհան եպիսկոպոս , եթէ արժանիցէ վնա կոչել եպիսկոպոս , էր սյր կեղծաւոր , և երեւցուցանէր զանձն իւր մարդկան պահող՝ և խորհահանդերձ² , մինչ զի մայգս³ անգամ ոչ աղանէր . այլ զամառն հետկով՝ պատէր զոտս իւր և զձմեռն՝ կեմով⁵ եւ յազահութեան առանց չափոյ էր : Էր երբեմն զի ի ճանապարհի ուրեմն նստէր նա ի դրաստու⁶ վերայ եւ գայր : Եկն դիպեցաւ սմա : օտար պատանի մի աշխարհական հեծեալ ի ձի , սուսեր ընդ մէջ , թուր ըզգօտուոյ , աղեղնակապարճ⁷ զմիջմիջ , լուացեալ զհնրս իւր , օծեալ մարձեալ⁸ վարսակալ⁹ եղեալ ի գլուխ իւր , և օդիկ¹⁰ արկեալ զուսովք իւրովք , և գայր

զճանապարհ իւր. թերեւս յաւազակութենէ. Իսկ ձին յորում հեծեալ էր՝ մեծ մեծ էր հասակաւ, գունաւոր և գնացող¹¹ Մինչ ի բացէ տեսանէր եպիսկոպոսն Յոհան զձին մեծապէս զարմացեալ ակնկառոյց լինէր¹². Ապա իբրեւ եկն մերձեցաւ հեծեալն մօտ ի նա անդըր, սպասեալ Յոհաննու բուռն հարկանէր¹³ զերասանակաց¹⁴ ձիոյն եւ ասէր ցայրն. Եջ դու վաղվաղակի ի ձիոյ այտի, զի բանք են ինձ ընդ քեզ. Ասէ պրն, Ոչ դու զիս գիտես, եւ ոչ ես զքեզ. զի՞նչ այն բանք իցեն զոր դու ընդ իս իցես խօսելոց. Մանաւանդ զի պրն արբեալ ևս դիպեցաւ, և շատ յամառեաց իջանել ի ձիոյն. Ապա բռնադատեաց¹⁵ զնա Յոհան, իջոյց ի ձիոյ անտի, և առ տարաւ զնա մեկուսի ի ճանապարհէ անտի, և առնն խոնարհել հրամայէր և ասէր. Զերիցութեան ձեռքն դնեմ ի վերայ քո. Իսկ նա տայր պատասխանի զանձնէն. Այր աւազակ սպանող չարագործ և խառնագնաց¹⁶ լեալ ի մանկութենէ իմմէ, ես ոչինչ եմ արժանի այդպիսի իրաց, եւ այժմ դեռ ի նմին գործ կամ. Եւ շատ ի վեգ եկեալ¹⁷ յամառէր պրն, իսկ նա ևս չար քան զնա. Ապա բռնաբար զգետնեալ¹⁸ զայրն, դնէր Յոհան զձեռն իւր ի վերայ նորա առնել զնա երէց, և յարուցեալ հրամայէր լուծանել զհանգոյցս¹⁹ մեկնոցին²⁰ և արկանէր²¹ նմա աղաբողոն²², և ասէր. Երթ ի գիւղ քո և լիջիր դու անդ. երէց ի գեղջն ուստի ես. Եւ անգամ ոչ գիտէր թէ յորմէ գեղջէ իցէ. Ապա մատուցեալ Յոհան բուռն հարկանէր զձիոյն եւ ասէր. Այս ինձ կօշիկք²³ լիցին, փոխանակ զի²⁴ երէց արարի զքեզ. Իսկ պրն յամառեալ ի վերայ ձիոյն չառնոյր յանձն տալ. ապա բռնաբար յինքն հանեալ²⁵ Յոհաննու զձին, զայրն արձակեաց. Եւ այս ամենայն իրքս վասըն ձիոյն եղեն:

Բուլ. Դպ. Զ. 8.

(Շարունակելի)

1. ԲԱՌԱՐԱՆ

1. Պահող. պահք պահող. 2. Խորգահանգիւր. 3. Մոյգ. կօշիկ. 4. Հեսկ. խրոխր 5. կեմ. մորթ. կաշի. 6. Դրաս. բեռ կրող անասուն. 7. Աղեղնակապարն. աղեղի աման. 8. Մարձել. իւղել. 9. Վարսակալ. թագ. 10. Օղիկ. վերարկու. 11. Դնացող. աղէկ քալող. 12. Ակնկառոյց լինել. աչքը տնկած նայիլ. 13. Բուռն հարկանել. բռնել. 14. Երասանակ. սանձ. 15. Բռնադատել. ստիպել. 16. Խառնագնաց. վարքով յորի. 17. Ի վեգ գալ. դիմադրել. 18. Զգեսնել. գետինը դարնել. 19. Հանգոյց. կապ. 20. Մեկնոց. վերարկու. 21. Արկանել. հազցնել. 22. Աղաբողոն. փիլոն քահանայի. 23. Կօշիկք* վարձք ոտից քահանայի, բժշկի, փաստաբանի ևն. (այագ թէրի). 24. Փոխանակ զի. որովհետեւ. 25. Յինքն հանել. յափշտակել:

2. ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԳՐԱԲԱՐ

1. Այս մարդը կեղծաւոր է և իւր անձը մարդոց պահող ու խորգ հագնող կ'երեւցնէ. — Այս այս է կեղծաւոր, եւ երեւցուցուցանել զանձն իւր մարդկան պահող եւ խորգահանգիւր:

2. Ես կօշիկ չեմ հագնիր, ամառը հետքով կը պատեմ ոտներս ու ձմեռը կաշիով. — Ես ոչ ազանիմ մոյգս, զամառն հետկով պատեմ գոսս իմ եւ զձմեռն կեմով:

3. Պատահեցան մեզի օտար ճամբորդներ որոնք ձի հեծած էին:

— Դիպեցան մեզ օտար նախապարհորդք որք հեծեալ էին ի ձի:

(*) Կօշիկբառին առջև հայ. թէ ընդարձակ և թէ համառօտ բառարանները գրած են ազանելիք՝ ռսից. բայց հոս բնաւ այդ նշանակութիւնը չունի լիցաբառը կը թուի մեղ նաև նշանակել վարձք ռսից, փոխարինու. քիւն. տաճ. այագ քերի. եւ այս նշանակութեամբ գործածուած կը տեսնենք դարձեալ ի պատմութեան Բուզանդոյ Դպ. Ե. 41. 12. «Սոյնպէս մարդպանին Սուրենայ (կարգէին տալ) հասաւ և կօշիկն եւ զպիտոյս զուռնակացն. սոյնպէս և տասն հաղարացն դարման եւ կերակուր ըստ պիտոյիցն» Գործածուած է Ս. Գրոց մէջ նաեւ Ա. Թագ. ԺԲ. 3. — «Եթէ զնոյն ուրուք առի կամ զէշ ուրուք վարեցի, կամ յաղթահարեցի զքեզ ի ձեռք, կամ թէ զրկեցի ինչ զքեզ. յոյր ձեռաց առի հաս կամ կօշիկս. տուք զինքն պատասխանի եւ հատուցից ձեզ» Բերուած օրինակներէն կ'երեւի որ այս բառն այս նշանակութեամբ միշտ անեղական կը գործածուի. Տես գաղ. է ի հայ. բառարան Նորայրի, ի բառն honoraire:

4. Երբոր տեսանք այն աղէկ քաղով ձին, որուն վրայ եղբայրս հեծած էր, շատ զարմանալով՝ աչքերնիս տնկած կը նայէինք:

— Իբրեւ տեսա՛մ զձին գնացուլ, յորում եղբայր իմ հեծեալ էր, մեծապէս զարմացեալ ակնկառոյց լինէա՛մ:

5. Երբոր հեծեալը մեզի մօտեցաւ, ձիւն սանձէն բռնեցինք:

— Իբրեւ հեծեալն եկն մերձեցաւ մօտ մեզ, բունն հարա՛մ գերասանակաց ձիոյն:

6. Շուտով այդ կառքէն վար իջէք, ձեզի հետ խօսելիք ունինք:

— Իջէ՛ք վաղվաղակի ի կառաց այսի, բանք են մեզ ընդ ձեզ:

7. Զանի ստիպեցի ու կառքէն իջուցի:

— Բռնադասեցի զնա եւ իջուցի ի կառաց անսի:

8. Եկուր, քահանայ ձեռնադրեմ զքեզ:

— Եկ, գերիցուքեան ձեռն եղից ի վերայ քո:

9. Շատ դիմադրեցի ու յամառեցայ. բայց մտիկ չըրաւ խօսքերուս ու բռնու-թեամբ գետին զարկաւ զիս:

— Շատ եկի ի վէ՛զ եւ յամառեցայ բայց ոչ անսաց բանից իմոց եւ բռնաբար զգետնաց զիս:

10 Աւազակներէն մէկը պայուսակս յափը-տակելով զիս թողուց:

— Մին յաւազակացն լինն հանեալ զպա-յուսակ իմ առձակեաց զիս:

3. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երբ դիմաւոր բայէ մը առաջ իւր աներե-ւոյթը միատեղ գործածուի, խօսքը քէպէտ եւ շաղկապով ըսուած խօսքի զօրութիւնը կ'ունենայ: Հետեւեալ խօսքերը աներեւոյ-թով բացատրել:

1. Թէպէտեւ պատմեց մեզի, բայց ճշմար-տութիւնը չէր գիտեր:

— Պատմել պատմեաց մեզ, բայց ոչ գիտէր զնմանութիւնն:

2. Թէպէտեւ կ'ըսէին, բայց չէին հաւա-տար:

— Ասել ասէին, բայց ոչ հաւատային:

3. Թէպէտեւ գնաց, բայց չկեցաւ հոն:

— Գնալ զնաց, բայց ոչ եկաց անդ:

4. Թէպէտեւ կռիւ եղաւ, բայց չուտով խաղաղութիւն տիրեց:

— Լինել եղիւ կռիւ, այլ ընդ հուս սիրեաց խաղաղութիւն:

5. Թէպէտեւ քաղաքը առին, բայց յետոյ թողուցին ու մեկնեցան:

— Առնուլ առին զքաղաքն, այլ ապա բո-ղին եւ մեկնեցան:

4. ԼՈՒԾՈՒՄՆ ՍՏՈՒԳԱՅԱՆԱԿԱՆ

Աշակերտը հետեւեալ բառերուն բարդ կամ ածանցեալ ըլլալը թող նշանակէ:

Արժան (ած.): Խորհրդահանդերձ (բարդ): Աշխարհական (ած.): Աղեղնակապարձ (բարդ): Վարսակալ (բարդ): Գունաւոր (ած.): Ակնկառոյց (բարդ): Երասանակ (ած.): Մեկուսի (բարդածանց): Խառնազնաց (բարդ): Բռնաբար (ած.): Փոխանակ (կրկնածանց): Երբեմն (ած.): Ամենայն (ած.): Այդպիսի (բարդածանց): Վաղվաղակի (բարդածանց): Ուրեմն (ած.): Մարդիկ (ած.):

Մ. ԱՍԲԱՆԱՋ

ԸՆԹԱՅԲ ԶԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փ Ա Կ Ե Ա Լ Տ Ե Ա Կ Ն

ՅԱՏԱԿԱԳԻԾ

Զատիկի առաւօտ մը Պոլսոյ Գոլիս արուար-ծաններէն միոյն բնակիչք, այր ու կին, ծեր եւ տղայ, կանուխ արթնցած ու հագ-ուած շքուած, կը դիմեն յեկեղեցի: Փո-ղոքը ոգեւորեալ են. բնութիւնը՝ նորազար-ծոյց (ապրիլի մէջ է):

Մինչ ամէն տան դուռ կը բացուի, մի միայն անակ կը մնայ գոց. ո՛չ որ դուրս կ'ելնէ անտի. ինչո՞ւ... բնակիչ չկայ անդ թէ... հաւատք:

Հոն կը բնակի բարեպաշտ այրի կին մը, շատ աղքատիկ, որ կ'ամէնայ իւր ցնցոտի-ներով եկեղեցի երթաւ: Զուրկ այդ հոգե-կան վայելքէն, տխուր է, կուլայ:

Բայց կը խորհի... եւ հա՛մ կ'ելնէ յօտն աղօթել ջերմեռանդութեամբ: Երբ կը լնցնէ, զուարթ է այլ եւս:

Ձերմահաւատ այրւոյն աղօթքն, իւր աղ-քատիկ խցկին մէջ, անշուշտ աւելի հասելի եղած էր Աստուծոյ քան բազմացն ի նոցա-նէ որք...:

ԸՆԴՂԱՅՆՈՒՄՆ

Զատիկի առաւօտն է: Նոր դարունը, պըճ-նուած իւր չքնաղ հրապոյրներով, կը խըն-դակցի քրիստոնէից և տօնել կ'ուզէ՝ կար-ծես՝ նոցա հետ Աստուածորդւոյն յարու-

թիւնն: Պոլսոյ ճոխ արուարձաններէն միոյն մէջ, որպէս ամենուրեք, կանուխ հնչած են զանգակք տաճարին: Սրտաթունդ, զուարթագին, ելած են բնակիչք և կը պատրաստուին երթալ յեկեղեցի: Ահա՛ իրարու ետեւէ կը բացուին տանց դռներն, ու դուրս կ'ելնեն արք և կանայք և մանկոք: Նոր և գեղեցիկ հանդերձներ զգեցած են և ուրախութիւնը ճառագայթալիւր կը լուսաւորէ իւրեանց դէմքեր: Փողոցք լի են հաւատացելոց բազմութեամբ: ապրիլի առաւօտներու քաղցրահոտ զեփիւռին կը խառնուի այն անոյշ բուրումն որ կ'արձակի չքեղազարդ տիկնանց և օրիորդաց հագուստներէն ու մազերէն: Մանկունք կը վազեն իրենց ծընողաց առջեւէն՝ ճռուողելով բերկրաձայն, և մանկամարդ կիներ իւր շուրջ կը նետէ գողունի ակնարկներ դիտելու համար այն տալուորութիւն զոր անցորդաց վերայ յառաջ կը բերեն իւր գեղեցիկութիւնն ու սաւառաձանք:

Բայց մինչ ամէն տանց դուռնք կը բացուին ու դուրս կ'ելնեն փոյթեռանդն նոցա բնակիչք, հեռուն մի մենաւոր տնակ կը մնայ փակ ու ո՛չ ոք կ'ելնէ անտի: Է՞ր արդեօք, թափուր ամայի՞ է այն, և կամ հաւատոյ աղբիւրը ցամքած է ի նմա բնակող ամբարիշտ սրտերու մէջ: — Ո՛չ երբեք. նա օթեվանն է մի բարեպաշտ առաքինի սյրի կնոջ. հաւատքն քան զնորա հոգին չունի լաւագոյն խորան. ինքն ևս հրաջերմ ըզձիւք կը փափաքի երթալ յոտս սուրբ սեղանոյն և, խառնուած հաւատացելոց բազմութեան, գոչել ցնծութեամբ « Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց »: Բայց աղքատ է հէքն. կարկատուն են իւր հանդերձներ, որք հազիւ կը բաւեն ծածկելու իւր մերկութիւն. կ'ամաչէ ցնցոտիներով ներկայանալ ճոխազարդ այն ամբոխին մէջ: Քրիստոնեայներն ի տաճար հրակիրող զանգակին զուարթ թնդիւնք տխրագին կը հնչեն իւր հոգւոյն մէջ. կը կարծէ ինքզինք հաւատացելոց մարմնէն կտրուած ի բաց նետուած անդամ մը. կ'արատասուէ դառնագին:

Այլ ահա՛ կը խորհի. ո՞չ ապաքէն ամենուտ կը լսէ Աստուած բարեպաշտ հոգւոյն աղաղակն: Ծուներ կը դնէ մերկ և խորխուլ տախտակամածին վերայ, աչք և բազուկք յերկին վերամբարձիկ, և աղօթք ու մաղթանք ու օրհնութիւնք զիրար կը մղեն

և, որպէս խնկոց ամալ ամալ բուրմունք ի սրբազան բուրվառէն, խուռն՝ ջերմագին՝ արտասուախառն կը սլանան իւր սրտի խորերէն: Մինչ խանդավառ կ'աղօթէ, արեւուն ոտկեփայլ ճառագայթներն՝ խցկին պատուհաններէն ներս թափանցելով՝ կ'ողողեն զայն լուսով և կը կերպարանափոխեն ի տաճար վեհավայր. և կը թուի այրւոյն թէ Աստուծոյ հայեցողածն է որ լուսաժըպիտ կը խոնարհի իւր վերայ: Երբ յոտն կ'ելնէ, իւր դիմաց վերայ նկարուած կը տեսնուի հոգեկան հեշտութեան մ'անբացատրելի պատկերն: Երկնային սփոփանաց ճառագայթն իջած է նորա նսեմձակտիկ վերայ:

Այ՛ո, մխիթարուէ՛, կին դու, հոգեբուզի աղօթքդ՝ հրեշտակաց ալիւններուն հետ խառն՝ հնչեց յունկն Անմահին. մխիթարուէ՛, զի նա՛ որ սուրբ սիրտ և խոնարհ հոգի կը խնդրէ՝ առաւել հաճեցաւ հիքի՛դ մաղթանքներէն քան բազմացն ի նոցանէ որք յեկեղեցի դիմելին, վասն զի բազումք իրենց փայլուն հանդերձից՝ տակ գողոզ սըրտի մ'ու սնափառ հոգւոյ մը տգեղութիւնն ու նսեմութիւնը միայն տարին պարզել սրբազան խորանացն առջեւ:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆ(1)

ԲՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՊԱՍՈՒԹԱՆՑ

ԵՐՐՈՐԴ ԴԱՍ

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՆԹԱԿԱՆ ԵՒ ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՆԹԱԿԱՆ
ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՍՏՈՐՈՒԵԼԻ ԵՒ ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ՍՏՈՐՈՒԵԼԻ

16. Հ. Ե՞րբ քերականական և ե՞րբ տրամաբանական կը կոչուի ենթակայ մը:

Պ. Քերականական ենթակայ կը կոչուի նախադասութեան մը ենթական, երբ առանձին առնեմք զայն, առանց իւր լրացուցիչներուն, այսինքն՝ առանց իւր իմաստը լրացնող կամ որոշող բառերուն. իսկ տրամաբանական ենթակայ կը կոչուի, երբ իւր լրացուցիչներովը մէկտեղ առնենք, ինչպէս,

Երկնային մարմնոց կարգը զարմանալի է:
Կարգը, քերականական ենթակայ:

(1) Տես թիւ 2. 4. 3:

Երկնային մարմնոց կարգը, տրամաբանական ենթակայ .

Նոյնպէս

Կին ժրագլուխ պսակ է առն իւրոյ . (Առ. Ժր. 4.)

Կին. քերականական ենթակայ .

Կին ժրագլուխ. տրամաբանական ենթակայ .

17. Հ. Երբ քերականական և երբ տրամաբանական կը կոչուի ստորոգելի մը :

Պ. Փերականական ստորոգելի կը կոչուի նախադասութեան մը ստորոգելին, երբ առնենք զայն, առանց իւր լրացուցիչներուն . իսկ տրամաբանական ստորոգելի կը կոչուի, երբ իւր լրացուցիչներով մէկտեղ առնենք . ինչպէս ,

Աւստրալիան մայր է առաստաղեան եւ ուրախութեան :

Մայր. քերականական ստորոգելի .

Մայր առաստաղեան եւ ուրախութեան . տրամաբանական ստորոգելի :

Նոյնպէս

Արդար է Տէր յամենայն ճանապարհս իւր . (Սաղ. ճիւղ. 17) :

Արդար. քերականական ստորոգելի :

Արդար յամենայն ճանապարհս իւր . տրամաբանական ստորոգելի :

Դիտողութիւն. Տրամաբանական ենթական և ստորոգելին կրնան, իւր լրացուցիչ, նախադասութիւն մ'աւելցնելով . ինչպէս ,

Ժամանակը՝ զոր ի զուր կը վասնեմք, գողութիւն մ'է զոր կ'ընեմք մարդկային ընկերութենէն :

Ժամանակը՝ զոր ի զուր կը վասնեմք . տրամաբանական ենթակայ :

Գողութիւն մը զոր կ'ընեմք մարդկային ընկերութենէն . տրամաբանական ստորոգելի :

Հրահանգ 3 .

Աշակերտը պարտի ցուցնել քերականական ենթական ու տրամաբանական ենթական և քերականական ստորոգելին ու տրամաբանական ստորոգելին :

(Աւստրալիա) 1. Աստիճալից շահը ծանր բեռ մ'է : 2. Հօր մը յանդիմանութիւնը անուշ դարման մ'է : 3. Բարեկամ մը, ձիւր երկնից , խնամանոյն ճշմարիտ բարիքն է : 4. Առաքինի մարդու մը բարեկամութիւնը բարի վարուց վկայագիր մ'է : 5. Առաքինութիւնը ազնիւ սրտի մը ստոյգ նշանն է : 6. Այն երջանկութիւնը զոր կը փնտռէ ոք

տրտաքոյ առաքինութեան , խաբուսիկ երջանկութիւնն մ'է :

(Գրաբար) . 7 . Թագաւոր հանձարեղ է հաստատութիւն ժողովրդոց : Իմ. Զ. 16 : 8 . Հովիւ քաջ զանձն իւր դնէ ի վերայ ոչ խարաց : Յովն. Ժ. 11 : 9 . Որդի՝ որ անարգէ զհայր , նախատ լիցի : Առ. Ժր. 26 : 10 . Հաւ է այր՝ որ յաղթէ բարկութեան , քան որ առնուցու զքաղաք հզօր : Առ. Ժգ. 32 :

ՈՒՂՂԵԱՆ

1 . Շահը . ենթ. քեր. — ամօթալից շահը . ենթ. տրամ. է . բայ : Բեռ . ստոր. քեր. — ծանր բեռ մը . ստոր. տրամ. :

2 . Յանդիմանութիւնը . ենթ. քեր. — հօր մը յանդիմանութիւնը . ենթ. տրամ. է . բայ : դարման . ստոր. քեր. — անուշ դարման մը . ստոր. տրամ. :

3 . Բարեկամ . ենթ. քեր. — բարեկամ մը , ձիւր երկնից . ենթ. տրամ. է . բայ : Բարիքն . ստոր. քեր. — իմաստնոյն ճշմարիտ բարիքն . ստոր. տրամ. :

4 . Բարեկամութիւնը . ենթ. քեր. — առաքինի մարդու մը բարեկամութիւնը . ենթ. տրամ. է . բայ : Վկայագիր . ստոր. քեր. — Բարի վարուց վկայագիր մը . ստոր. տրամ. :

5 . Առաքինութիւնը . ենթ. քեր. — Առաքինութիւնը . ենթ. տրամ. է . բայ : Նշանը . ստոր. քեր. — ազնիւ սրտի մը ստոյգ ճշմանն . ստոր. տրամ. :

6 . Երջանկութիւնը . ենթ. քեր. — այն երջանկութիւնը , զոր կը փնտռէ ոք արտաքին առաքինութեան , ենթ. տրամ. է . բայ : Երջանկութիւն . ստոր. քեր. — իստիքաւ երջանկութիւն մը . ստոր. տրամ. :

7 . Թագաւոր . ենթ. քեր. — քաղաւոր հանձարեղ . ենթ. տրամ. է . բայ : Հաստատութիւն . ստոր. քեր. — Հաստատութիւն ժողովրդոց . ստոր. տրամ. :

8 . Հովիւ . ենթ. քեր. — հովիւ քաջ . ենթ. տրամ. է . բայ : Դժոյ . ստոր. քեր. — Դժոյ զանձն ի վերայ ոչ խարաց . ստոր. տրամ. :

9 . Որդի . ենթ. քեր. — որդի՝ որ անարգէ զհայր . ենթ. տրամ. է . բայ : Նախաս . ստոր. քեր. — նախաս . ստոր. տրամ. :

10 . Այր . ենթ. քեր. — Այր՝ որ յաղթէ բարկութեան . ենթ. տրամ. է . բայ : Լաւ . ստոր. քեր. — Լաւ քան որ առնուցու ըզբաղաք հզօր . ստոր. տրամ. :

Գ Ա Ղ Ի Ե Ր Է Ն Լ Ե Զ Ո Ւ

ԳԱՂԻԵՐԷՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՔ

Հ Ա Ն Դ Ե Ր Զ Բ Ա Յ Ա Տ Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Մ Բ Ք

1. LETTRE DE FÊTE A UN PÈRE EN VOYAGE¹.
LIEU ET DATE.

Cher papa,

Sais-tu que c'est demain le jour de ta fête²? Tu la passeras loin de nous, si bien que³, cette année, ta fête nous fait de la peine⁴. Est-ce que tu ne seras pas un peu triste en pensant que, si tu étais à la maison, tu nous verrais arriver⁵, ma soeur et moi, avec notre bouquet et notre compliment, et que nous t'embrasserions encore mieux⁶ que les autres jours?

Cher petit père, notre chez-nous n'est pas gai⁷ quand tu n'y es pas: dans la journée, on va en classe⁸, on fait ses devoirs, puis aussi, on joue; mais le soir, à diner⁹, la table paraît toute grande¹⁰, parce que ta place est vide.

Nous demandons à maman où tu peux être maintenant; elle nous dit: dans telle ville¹¹; et nous pensons que tu dînes à l'hôtel, tout seul ou avec des étrangers.

Mais demain, ta place sera encore plus vide qu'à l'ordinaire¹², et toi, tu seras encore plus tout seul. Cher papa, nous te souhaitons de loin bonne fête et bonne santé¹³; mais cela ne compte pas¹⁴; c'est en attendant¹⁵. Ta vraie fête, ce sera le jour où tu reviendras.

Ton petit garçon qui t'aime bien
et qui t'embrasse

* *

(J. CARRÉ ET L. MOY)

2. ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

1. Lettre de fête à un père en voyage. Ամառն սօսախմբութեան համակ առ հայր մ'որ համբորդութեան մէջ է. Fête բառը, որ կը նշանակէ ընդհանուր կերպով սօս, հանդէս, կը նշանակէ նաեւ, ինչպէս աստ, տնտեսի իմաստով ամուսնի սօս: Je vous souhaite une bonne fête, բարի սօսախմբութիւն կը մարդն անգ (անուանողիդ ապրիք):— En voyage, համբորդութեան մէջ. այսպէս կ'ըսուի. Etre en pension, en danger, en vie, en guerre, en prison, en colère, en deuil, en doute, en bonne santé,

en mauvaise santé, en chemin, en peine, en disgrâce, զիւրապէս սան, վսանդի, կենդանութեան (ողջ), պատերազմի, բանի, բարկութեան (բարկացած), սգոյ, տարակուսանք, ֆառադոյութեան (ֆառադոյ), վատաբանութեան (հիւանդ), նամբու, նեղութեան, շնորհ անկութեան մէջ ըլլալ: — Age վերջացեալ գոյականը արական են. ինչպէս le voyage, l'âge (տարիքը), l'avantage (առաւելութիւնը), le carnage (կոտորածը), le gage (գրաւականը), le courage (արիւթիւնը), le tapage (աղմուկը), le badinage (կատակը), le pâturage (արօտավայրը), են. բացառութիւն են la page (էջը), la nage (լողացումը), la rage (կատաղութիւնը), la cage (վանդակը), la plage (ծովափը):

2. Sais-tu que c'est demain le jour de ta fête? Դիտես՞ քեզ վաղը ամուսնի սօսի օրն է: — Sais-tu? Գիտես՞: Հարցականը գաղիւրէն լեզուի մէջ կը կազմուի je, tu, il, elle, nous, vous, ils, elles, on՝ զերանուան տէր բայիները բայէն վերջը դնելով, երբ բային ժամանակը պարզ է, իսկ երբ բազմաթիւ է՝ գնելով զանոնք օտանգակ բային եւ ընդունելութիւն անցեալին մէջտեղ: Այսպէս կ'ըսենք. Que vois-je? Ի՞նչ կը տեսնեմ. Qu'en penses-tu, Ի՞նչ կը խորհիս ասոր վրայ (Քու կարծիքդ ի՞նչ է). Où est-il? Ո՞ր է նա. Quand vous a-t-elle dit cela? (է բարեմայնութեան համար կը գրուի ծայրահարկ վերջացեալ բային ու il, elle, on-ին մէջ երկու միութեան գծերու մէջ տեղ), ե՞րբ քսու անգ զայս. Où allons-nous? Ո՞ր կ'երթանք. N'avez-vous pas honte? Զե՞ք անհամար. A-t-on jamais rien vu de pareil? Երբեք նմանօրինակ բան մը տեսնուած է. Qu'est-ce? Ի՞նչ է այս. Sont-ce vos amis? Մտա՞ծ եր բարեկամներն են. Միւս գերանուան տէր բայիներն ու ամէն գոյական տէր բայի հարցականին մէջ երեք տեղը չեն փոխեր, միայն բայէն յետոյ կ'աւելնայ il կամ elle, ils կամ elles ըստ թուոյ եւ սեռի տէր բային. օր. Quelqu'un est-il venu me voir? Մէկը եկա՞ւ զիս տեսնել. Votre fils a-t-il fait ses devoirs? Զեր որդին իր դասերը պատասխանե՞ց. Երբ տէր բային qui? (Ո՞վ, ո՞րք), lequel? laquelle? (որը), lesquels? lesquelles? (որո՞նք) բառերէն մին է, բայէն յետոյ էական գերանուան (il, ils կամ elle, elles) չի յաւելնար. Qui est la? Ո՞վ կայ հոն. Lequel de ces deux livres vous paraît le meilleur? Այս զրեքէն ո՞րը անգ լաւագոյն կը թուի. Երբ խօսքն ինքնին հարցական բառով մ'սկսի՝ որ է է գերանուան կամ գոյական տէր բայի (անշուշտ բաց ի qui, lequel, laquelle են. են, որք ինքնին հարցական են), իրենց բայէն յետոյ դրուիլ յայնժամ՝ հարկ չկայ յաւելուլ il, elle են. այսպէս, կրնանք ըսել. D'où vient votre mère? Մայրդ ուսի՞ կուգայ, եւ կամ d'où votre mère vient-elle? Quand est arrivé Monsieur votre père, Երբ հասաւ՝ ան հայրը. Pourquoi n'ont pas péri ces monuments? La Fontaine, ինչո՞ւ համար չկորսուեցան այս յիշատակարանք: Հարցականի մի այլ ձեւ ալ կայ, որ է, առանց տէր բային տեղը փոխելու կամ գերանուան յաւելցնելու. Բայէն յետոյ, տէր բային յառաջ դնել est-ce que (կե՞զ թէ, որքե՞ք) բառերը. Est-ce que tu ne seras pas un peu triste? (Տես՞ բնագրին մէջ քիչ յը վարը) Միքէ մի քիչ տխուր չ'պիտի ըլլաս. Est-ce que

les oiseaux se cachent pour mourir? Fr. Coppée. Արդեօք բռնուճի կը պահուսիսի մեռնելու համար. Այս ձեռք մանուսանդ հարկ է գործածել եղ. ա. դեմք բայերուն համար երբ միտմանկ են և յե յիտա. դասուելով խորթ կը լինի արտասանութիւնը. մի՛ ը. սէք cours-je? այլ ըսէք est-ce que je cours? (կը վա. դեմք). մի՛ ըսէք sers-je? այլ est-ce que je sers? (կը ծառայեմ). և ըն. բայց կ'ըսուի dis-je? (կ'ըսեմ), dois-je? (պարտեմ), sais-je? (գիտեմ), suis-je? (եմ) և ըն. վասն զի ականջը կը ներէ. Անձայն e ու վերջացեալ բայը իւր վերջաւորութիւնը թի կը փոխէ յետագասեալ յե ին տալու. Aimé-je? (կը սիրեմ), parlé-je? (կը խօսեմ):

3. Si bien que, այնպէս որ, այն ասիման որ.

4. Ta fête nous fait de la peine, Քու տոգ մեզ ցաւ կը պատճառէ. Faire բայը առանց որ և է յօգի խնդիր առնելով հետեւեալ բառերն՝ կը նշանակէ նշն. պէս պատճառել, բերել, աղբել. faire plaisir (հաճոյք պատճառել), faire honneur (պատիւ բերել), faire peur (վախ ազդել, վախցնել), faire horreur (սոս. կուս ազդել), faire envie (նախանձ ազդել, նախանձելի ըլլալ), faire pitié (արգահատանք ազդել, ուղորմելի ըլլալ):

5. Si tu étais à la maison, tu nous verrais arriver etc. Եթէ տունը ըլլայիր, պիտի տեսնէիր գլեզ գալ (որ պիտի գալիսի). Թեական խօսքերու մէջ, եթէ շարկապէն յետոյ եկած բայը կը գրուի անկատար կամ (անցելոյ համար) գերակատար, իսկ խօսքին միւս անդամին բայը կը գրուի թեական ներկայ կամ անցեալ (եթէ խօսքն անցեալ ժամանակի մը համար է). այսպէս է այս խօսքը. նշնպէս կ'ըսուի, զոր օրինակ, S'il étudiait, il apprendrait, եթէ սերսէր, պիտի սովորէր. Si Charles avait suivi mon conseil, il aurait beaucoup gagné. Եթէ Շառլ խորհրդիս հետեւած լիներ՝ ցաւ ցանած պիտի լիներ. Այս պարագային մէջ երբեք չի կրնայ բայը թեական չգրուի. Երբեք խօսքին եթէ շարկապով մասը լռելիայն իմացուած է, միւս մասին բայը միշտ կը գրուի թեական եղանակ. Je ne me serais pas fié à cet homme. (Ես չպիտի վստահէի այս մարդուն) խօսքին մէջ լռելիայն կ'իմացուի թեականութիւն մը:

6. Encore mieux que les autres jours, Եւս աւելի աղէկ քան ուրիշ օրերը. Encore (տակաւին) կը նշանակէ ասա եւս. այսպէս է քիչ մը վաղը՝ Ta place sera encore plus vide (Քու տեղդ եւս աւելի թափուր պիտի լինի), Encore plus tout seul (Եւս աւելի միակուկ, առանձինն):

7. Notre chez-nous n'est pas gai, Դեր տունը գլեզ չէ. Chez-nous այս խօսքի մէջ գոյական է և կը նշանակէ մեր տունը, մեզ սեփական տունը. Տես թիւ 2, բաց. 1.

8. On va en classe, on fait ses devoirs. Դըպրոց կ'երթանք, դասերնիս կը պատրաստենք. On, անորոշ դերանուն, որ սովորաբար կը նշանակէ մէկը, մարդ, մարդիկ, կը գրուի նաև je, tu, il, elle, nous, vous, ils, elles եւական դերանունանց տեղ՝ երբ դեմքը չ'ուղղուի ճշդել առ մեղմութեան և կամ երբ յայտնի է արդէն գործողը և կը խօսուի ընտանեւոր. հոս փոխանակ է ըսելու nous allons en classe, nous faisons etc. այսպէս հետեւեալ խօսքին մէջ՝ Et vous,

à m'obéir, prince, qu'on se prépare (Racine), ուր փոխանակ է vous (préparez-vous), — Եւ դուք, իշխան, պատրաստեցէ՛ք հնազանդիլ ինձ. Classe կարգ, դասակարգ, դաս, դասարան, կը նշանակէ նաեւ դպրոց. aller en classe (գալոց երթալ), ouvrir une classe (գալոց մը, դասատուն մը բանալ):

9. A diner, նախն ասեմ. Dîner կը նշանակէ նախել և նաւ, է հետեւապէս բայ և գոյական. աստ գոյական է. Գողիերէնէն ինչ ինչ բայերու աներկոյթ. ներն կը գործածէ իբրեւ գոյական. զոր օր. le manger (կերակուել, ուտելիքը), le boire (ըմպելիք, խմելիքը), il en oublie le manger et le boire (Այնքան զբաղած է որ) նացը ջուրը կը մոռնայ, le pouvoir (կարողութիւնը, իշխանութիւնը), le dîner, le déjeuner (նախաճաշը), le souper (ընթրիքը), le goûter (նախընթրիքը), le vivre (ուտեստը), les vivres (պարէնը), le sourire (սպիտակ), le penser (մտածութիւնը), le souvenir (յիշատակը), le lever (անկողնէն ելնել, ծագում), le coucher (պառկել), աւելամուտք, անկողին), le savoir (գիտութիւնը), le devoir (պարտքը), le savoir-faire (ճարտարութիւնը). — Սովորութիւն մը մնացած հին գողիերէնէն ուր այս գործածութիւն ընդհանուր էր. Կան ալ որք, թեկեւ ի սկզբան միանգամայն բայ, այլ այժմ միայն իբրեւ գոյական գործածական են. ինչպէս՝ le loisir [պարագայ ժամանակը], le plaisir [հաճոյք], l'avenir [ապագայն]:

10. La table paraît toute grande, Սեղանը կ'երեւի բոլորովին մեծ, ցաւ մեծ. Բառ եմք արդէն որ tout իբրեւ մակրայ ալ կը գործածուի ածականաց ու մակրայից վրայ և է յայնժամ անփոփոխ. կը յաւելուի որ tout, թեկեւ մակրայ, իգական եզակի և իգական յոգնակի ձեւերը կ'առնու, եթէ ետէն եկող ածականը կամ ընդունելութիւնն իգական է ու կ'սկսի բաղաձայնով կամ հաղագային և ուղ. ահա՛ ինչ որ տեղի ունեցած է ասա toute grande ի մէջ. այլ օրինակք — Elle est toute honteuse [բոլորովին ամօթաւոր է նա]. Ces dames sont toutes surprises [Այս տիկնայք բոլորովին զարմացած են], ևն.

11. Dans telle ville, Այս ինչ քաղաքին մէջ. Tel [tels, telle, telles], անորոշ ածական, այս նշանակութիւնէն զատ ունի գոյական առումներ. — Tel կըրկնուելով կը նշանակէ որպէս... նոյնպէս եւ. Tel père, tel fils [որպէս հայրն՝ նոյնպէս և որդին]. Tel maître, tel valet [Որպէս տէրն՝ նոյնպէս և ծառային]. — Tel que, այնպէս որպէս. je vous le rends tel que vous me l'avez prêté [Ես կը դարձնեմ զայն ձեզ ա՛յնպէս որպէս փոխ տուիք ինձ, այսինքն անփոփոխ]. Un homme tel que lui [Անոր պէս մարդ մը]. — Tel que. այնպիսի... որ, այն ասիման .nr. Sa misère est telle que... [Իւր շուտաւթութիւնն ա՛յն աստիճան է որ...]. — Tel quel, ինչպէս որ էր, անփոփոխ, անվար. Il est resté tel quel [Եղածին պէս մնացած է]. Tel quel կը նշանակէ նաև միջակ, ոչ աղէկ ոչ գէշ. Tel quel, tel quel. le vin est tel quel [Գինին ասակ մըն է, ոչ աղէկ ոչ գէշ]. — Tel, նմանօրինակ, այսպիսի իբրեւ համանիշ pareil է. Avez-vous jamais vu une telle chose? [Այսպիսի բան մը տեսած էք երբեք]. — Tel, այսպիսի, նախադասութեան սկիզբ. Telle était alors la situation [Այսպիսի էր յայնժամ

կացութիւնն].— Un tel, une telle, monsieur tel, messieurs tels, mesdames telles et telles [Այս ինչ մարդը, այն ինչ կինը, պարոն այս ինչը, այս ինչ ու այն ինչ տիկինները].— Tel qui [և աստ է գերանուն] իբրև celui qui, այն nr. Tel qui rit vendredi dimanche pleurera [Ուրբաթ խնդացողը կիրակի պիտի լւոյ]. Tel refuse qui après muse [Նստի մերժողը յետոյ ի դերեւ կ'ենէ, կը զգայ].

12. A l'ordinaire մկբ. ըստ սովորականին, սովորաբար:

13. Souhaiter [մաղթել] սովորաբար յօդով կ'առնու իւր խնդիրը մաղթական խօսքի ձևերու մէջ. souhaiter le bonjour, le bonsoir, la bonne année, la bonne fête [բարի լոյս, բարի երեկոյ, բարի տարի, բարի տօնախմբութիւն մաղթել]. շնորհաւորական խօսքի մէջ կ'ըսուի նաեւ souhaiter une bonne année, une bonne fête ևն. Nous vous souhaitons de loin bonne fête etc. այս խօսքի մէջ une անորոշ յօդը զեղչուած է:

14. Cela ne compte pas, Այս չի հաշուիր [ասիկայ չի սեպուիր]. compter [հաշուել] աստ չեղած է եւ կը նշանակէ հաշուի մէջ մտնել:

15. C'est en attendant, Ասիկա առ այժմ է [հիմա հիմայ, սպասելով այն առումը ուր..., մինչև որ այս ինչ բանն ըլլայ]. en attendant, առ այժմ:

3 ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անուան սօնին առթիւ շնորհաւորութեան նամակ առ հայր մ'որ համբողջութեան մէջ է:

Տեղն ու բուականը

Սիրելի հայրիկ,

Գիտե՞ս որ վաղը անուանդ տօնախմբութեան օրն է: Մեզմէ հեռի պիտի անցնես զայն, այնպէս որ, այս տարի, քու տօնը ցաւ կը պատճառէ մեզ: Միթէ քիչ մը տըխուր չպիտի ըլլաս խորհելով որ եթէ տուներն ըլլայիր, պիտի տեսնէիր որ քոյրս ու ես պիտի գայինք քեզ, մեր փունջն ու ուղերձն առած, եւ գեղեզ ուրիշ օրերէն ա'լ աւելի ուժգին պիտի ողջագուրէինք:

Սիրելի հայրիկ, մեր տունը զուարթ չէ երբ դու հոն չես. ցերեկը. դպրոց կ'երթանք, մեր դասերը կը պատրաստենք. յետոյ՝ կը խաղանք ալ. բայց երեկոյին, ճաշի ատեն, սեղանը շատ մեծ կ'երևի, վասն զի քու տեղդ պարապ է:

Կը հարցնենք (մեր) մայրիկին թէ ո'ւր կ'ընաս ըլլալ այժմ. մեզի կ'ըսէ. այս ինչ քաղաքին մէջ. եւ կը խորհինք թէ պանդոկը կը ճաշես, միս մինակ կամ օտարներու հետ:

Բայց վաղը քու տեղդ սովորականէն ա'լ

աւելի սարապ պիտի ըլլայ, և դու ա'լ աւելի միամիտ պիտի ըլլաս: Սիրելի հայրիկ, հեռուէն կը շնորհաւորեմք անունդ եւ քաջառողջութիւն կը մաղթենք. բայց այս հաշուի չ'առնուիր. ասիկայ հիմա հիմայ բան մ'է. բուն տօնախմբութիւնդ ա'յն օրը պիտի ըլլայ ուր դու պիտի վերագառնաս մեր քով:

Փոքրիկ մանչդ որ գեղջ շատ կը սիրէ և բոլոր սրտովն դեզ կ'ողջագուրէ:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԸՆԹԱՅՔ

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆ (1)

(Պերպլեբեան վարժարանի մէջ աւանդեալ դասուց ամփոփումն):

ԴԱՍԴ.

ԲԱՆ (Raison)

17. Բանին սահմանը:— Փորձառութեամբ, այն է արտաքին ըմբռնմամբ և գիտակցութեամբ, կ'ստանամք ծանօթութիւն իրողութեանց, երեւութից. բայց մեր փորձառութեան տակ ինկած իրողութիւնը ուրոյն անշատ չեն, կամ թէ լոկ պատահական հանդիպում կամ միաւորութիւն ու յաջորդութիւն չունին, այլ ունին իրերաց հետ հարկաւորապէս նոյն է, ինքն ինքն իսկ է, կրնայ հարկաւորապէս նոյն կամ համարժէք լինել մի այլ իրողութեան հետ. երկու երեւոյթք կամ երկու խումբ երեւութից կրնան հարկաւորապէս առննթերակից կամ յաջորդական ըլլալ: Այսպէս երկու անգամ երկու է չորս. չրջանակի մ'երկու շառաւիղներուն գումարն է հաւասար տրամագծին. ամէն թուուն է ողնայարաւոր, եւ ջերմութիւնն կը տարածէ մարմնոց ծաւալը. այս իրողութեանց մէջ կայ հարկաւոր առնչութիւն կամ հաստատուն ու անյեղի կապակցութիւն: Երկոյթք վերաբերում կ'ամբողջ-

ացնեն, զիրար յառաջ կը բերեն. ո՛չ մինջ է առանձին, այլոյ հետ կ'ընկերանայ ամբողջ մը ձեւացնելու, վախճան մ'իրացնելու համար, և միշտ իրմէ յառաջ ունի ուրիշ մ'առանց որոյ չպիտի դար ի դոյ, եւ անտարակոյս իրմէ յետոյ և իրմով ի յայտ պիտի գայ մի այլ երեւոյթ: Մարդկային իմացականութիւնն ունի կարողութիւն որով իրաց այս հարկաւոր առնչութիւնները կ'ըմբռնէ, կը հաստատէ, կը փնտռէ ու կը գրգռէ. այս կարողութիւնն է Բանը (Raison): Մարդկային միտքը կը գտնէ այդ առնչութիւնները ո՛չ վասն զի իրաց մէջ կան եւ փորձառութեամբ իրաց տպաւորութիւնները կ'ընդունի, այլ վասն զի բանիւ կը հաստատայ այդ յարաբերութեանց գոյութեան եւ կը դրդուի ի խնդիր ելնել ու գտնել: Փորձառութիւնն ինքնին չի բաւեր ըմբռնելու համար իրաց հարկաւոր կարգն ու կապակցութիւնն. հարկաւորութիւնն այնպիսի հաստատութիւն (affirmation) մ'է որ փորձոյ սահմանէն դուրս կը վազէ: Նրբ՝ օրինակի համար՝ կը հաստատեմք մարմնոց ձգողութեան օրէնքը, կը հաստատեմք թէ ամէն աւետ, և ամէն սեղ, ամէն մարմինք զիրար կը քաշեն ուղիղ համեմատութեամբ իւրեանց զանգուածին եւ խտոր համեմատութեամբ իւրեանց հեռաւորութեան քառակուսւոյն, մինչդեռ մարդն ո՛չ երբեք իւր փորձառութեան սահմանին մէջ կարողացած է ամբողջով ըզրոր եղած եւ բլլալիք, իրական ու կարելի մարմիններն: Նոյնպէս երբ կը հաստատեմք թէ ամէն իրողութիւն արդիւնք է մի պատճառի, չէ կարելի ըսել թէ այս ճշմարտութիւն մարդկային փորձառութեան մի արդիւնքն է միայն, զի փորձն իրարու յաջորդող երեւոյթներ կը ներկայացնէ միայն, թողով որ երեւութից ամբողջութիւնն չի կրնար փորձի ենթարկիլ, և թէ և մեր գիտակցութիւնն պատճառի գաղափարը կուտայ մեզ, բայց այն սկզբունքը թէ հարկաւորապէս ամէն իրողութիւն իւր պատճառն ունի՝ մեր բանին ծանօթութիւններէն մին է, ունիմք զայն ի մեզ, վասն զի բանաւոր եմք: Անտարակոյս իրաց մէջ կայ օրէնք. բնութիւնը խառնիխառն չընթանար, և երեւոյթք, առ այսպէս ասել, ունին իրենց բանաւորութիւնը, այն է իրենց լինելութեան պատճառը (raison d'être), որ կը համապատասխանէ

մարդկային բանին սկզբանց. բայց մարդն՝ առանց այդ ներքին լուսոյն՝ չպիտի կառնածէր բնաւ կարգ եւ հաստատութիւն իրաց մէջ և օրէնքներ կամ ընդհանուր ճշմարտութիւններ չպիտի գտնէր, գիտութիւններ չպիտի կրնար ստեղծել: Սկզբունք բանին ըստածներն են որ կ'առաջնորդեն մարդոյն գիտողութեանց ու փորձերուն և կարող կ'ընեն զայն այլազան ու կնճառոտ երեւութից տակ գտնել և ի վեր հանել նոցա օրէնքներն:

Բաց աստի, մինչդեռ փորձառական երեւոյթք ամէնքն ալ յարաբերական են ու պայմանաւոր, մարդկային միտքն ունի բացարձակին, անպայմանին յղացումն ու ըմբռնումն. բանն է դարձեալ բացարձակն ըմբռնելու կարողութիւնն:

18. «Բան» բառին զանազան տառմանքն: Բան կամ բանականութիւն բառին իմաստասիրական սահմանն է այս. բայց գիտեմք որ այս բառ զանազան տառմանք ունի սովորական լեզուի մէջ: Բան կամ բանականութիւն կը գործածեմք իբրեւ բառ որ կը նշանակէ այն հանգամանքն որով կը տարբերիմք անասուններէն, անբաններէն, եւ կը հակադրեմք զայն բնագոյում բառին. կ'ըսեմք «Մարդս բանիւ կամ բանալարութեամբ կը գործէ, իսկ անասունը բնագոյմամբ»: Դարձեալ բանականութիւնը կը հակադրեմք յիմարութեան, կրից գրգռեալ վիճակին, զինովութեան. կ'ըսեմք, «Բանականութիւնը կորուսած էր» Ողջմտութեան (bon sens) և հասարակաց մտաց (sens commun) իբրեւ հոմանիշ կը գործածեմք յաճախ, և կ'ըսեմք «անբանաւոր է այս ինչին ընթացքը կամ խօսքը», իբրեւ զուրկ յողջմտութենէ և հակառակ հասարակաց մտաց: Այս ամէն տառմանց մէջ, եթէ ըսեմք միտ դըրուի, մի և նոյն իմաստասիրական նշանակութիւնը կը գտնեմք: Արդարեւ կը տարբերիմք անասուններէն այնու զի մարդն, բանին սկզբունքներն ունենալով յինքեան, կարող է հասկնալ իրերն, այսինքն ճանչել իրաց պատճառներն ու արդիւնքներն, ըմբռնել անցեալը, նախատեսել ապագայն, որոշել նպատակն, և այսպէս՝ երբ գործէ՝ գործել գիտակցութեամբ հետեւանաց, մինչ անբանն, զուրկ այս լոյսէ, միայն վայրկեանական տպաւորութիւններէ կը մղուի եւ լրի զգացողութեանց ու պատկերներու

զուգորդութիւն մը կ'ընէ առանց հարկաւոր կապ մ'ըմբռնելու նոցա մէջ: Կրկերոն կ'ըսէ (De officiis, Գիրք Ա.), «Մարդոյն և անասնոյն մէջ կայ սա մեծ տարբերութիւն. անասունն կը գործէ որպէս կը դըդէ զինքըն զգայարանաց տպաւորութիւնը, միայն անմիջականին ու ներկային կը յարի, չունենալով գրեթէ ոչ մի զգացումն անցելոյն և ոչ ապագային. մարդն, ընդհակառակն, բանականութիւնն ընդունած է պարզ և, և այնու կը տեսնէ պատճառաց և արդեանց շղթայումն, կ'որոշէ դիպաց սկիզբն ու յառաջխաղացութիւնն, բազմատութեամբ կը գտնէ իրաց առնչութիւնքն, և, մէկ ակնարկով գրկելով կենաց բովանդակ ընթացքըն, կը հայթայթէ անձին ինչ որ հարկաւոր է ընթանալու համար այդ ուղին:» — Յիմարութեան, գինովութեան, կրից բորբոքման մէջ կը կորուսանեմք բանին սկզբանց պայծառ տեսութիւնն և ըստ այնմ իրաց ու անոնց վերաբերութեանց ստոյգ դատողութիւնը. անկարգութիւն՝ խանգարում ու չիտթ կայ մեր զգացմանց, գաղափարաց ու շարժմանց մէջ, բանաւորութիւն չկայ որ ինքնին կարգ ու ներդաշնակութիւն է: Իսկ «հասարակաց միտք» և «ոյժմտութիւն» բառերով կ'իմանամք՝ փոքր ինչ տարբերութեամբ՝ հակասականն ու անհեթեթ մերժելու, ուղիղ և ճիշդ մտածելու, ոչ յախուռն այլ կշռեալ վարմունք մ'ունենալու՝ ամէն առողջ մտաց ընդհանուր կարողութիւնը, ուստի և յայտնապէս կը նոյնանան բանականութեան կարողութեան հետ (բառին փիլիսոփայական իմաստովն) յորում կը գտնեմք մեր մտածութիւնքն ու գործունէութիւնը վարելու առաջին սկզբունքները:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԹ ՌԻԹԵԱՆ

Մ Ո Ւ Տ Ք

Գործարանաւոր էակաց կեանքը, տուն. կէն սկսեալ մինչեւ ի մարդն, կը ներկայանայ մեզ ձեւի մը տակ որ տակաւ կը զար-

գանայ և ի վեր կը հանէ գորութիւններ ու կարողութիւններ որք կից են այս էակաց բնութեան: Օժանդակել և առաջնորդել, ի ձեռն կանոնաց և արտաքին հնարից, անհատից ներքին կենաց այս ի վեր երևման, այս իսկ է որ կը կոչուի կրթել: Բնութիւնը՝ ստանձնած է բոլորովին մատաղ՝ տուն. կերը և ստորին դասու անասնոց շատերը զարգացնելու հոգը, ոչ սակայն առանց գործակցութեան և օժանդակութեան մարդոյ. այսպէս պարտիզպտնը, երկրագործը, մեղուարոյծը և անասնաբոյծը շատ պարագայից մէջ ազդուաբար և յաջողապէս գործակից կը լինին բնութեան: Բնութիւնը անասնոց բարձրագոյն դասին վրայ ձգած է մէկ մասն այն խնամոց զորս նոցա ձագերը կը պահանջեն, և, վասն այնորիկ, տուած է նոցա բնազդում մը որ կ'ուսուցանէ. նոցա սիրել իւրեանց ձագերը, սնուցանել զայնս, և պաշտպանել նոցա: Ո՞վ չգիտեր թռչնոց և չորքոտանեաց ջերմագութ խնամքն իւրեանց ձագուց համար: Եւ մարթիմք ըսել էակաց ամէն սեռերուն համար թէ լիովին կը յաջողին դաստիարակութեան գործոյն մէջ, զոր նոցա յանձնած է Նախախնամութիւնը. ոչ մին կը փոխէ իւր բնութիւնը, ամէնքն ալ հաւատարմութեամբ կը պահեն այն ընդհանուր և մասնաւոր նկարագիրը որ յատուկ է իւրաքանչիւր սեռին:

Եթէ ամենէն հանճարեղ անասուններէն անցնիմք ի մարդն, կը գտնեմք որ բնութիւնը յանձնած է նմա իւր սեռին դաստիարակութեան մի մեծ ու կարեւոր մասըն: Ոչ մին յանասնոց կը ծնի այնչափ տըկար և կարօտ այնչափ բնական խնամոց որչափ մարդն: Եւ յետոյ մարդն ունի հոգի մը զոր բնութիւնը կրնայ մինչեւ աստիճան մը բարւոք զարգացնել, բայց ոչ առաջնորդել նմա անորոշ զարգացման ճանապարհին վրայ: Մարդն, բարձրանալու համար անհունին սահմանին մէջ առ որ կը ձգտինա, պէտք ունի բազմապատիկ խնամոց և նոյն իսկ ուղղակի ազդեցութեան Աստուծոյ: Եթէ մարդուս դաստիարակութեան կարեւոր եղող խնամոց այս խորհրդածութեանց վրայ աւելցնենք նաև զայն թէ մարդն էակ մ'է անկեալ և կուրացեալ ի մեզաց, պիտի հասկըցուի թէ է'ր դաստիարակութիւնը թերակատար եղաւ ամէն ժամանակ և համօրէն ժողովրդոց մէջ, և առ իմէ՞ այնքան դժուարին է նմա, ընդ ազդեցութեամբ իսկ

քրիստոնէութեան, գտնել այն ճանապարհն որ յանկազոյն և պատշաճազոյն է մարդոյն պիտոյից և միաբան՝ անյեղլի կամայ Արարչին:

Սոյն Մանկավարժական օրէնքական պատմութեան մէջ, նախ քան զամենայն ինչ, պիտի ջանանք տեղեակ և խելամուտ լինել այն հնարից դաստիարակութեան որ աւելի յատուկ է հասցնել զմեզ մեր բարձր ճակատագրին: Բայց չմոռնանք. պատմութեան վարժողին մէջ կայ մեզ լինել միջամուտ. բարին և չարն պիտի գան ի յայտ եւ յերևան մեր աչաց. պարտ է մեզ գնահատել և դատել: Իցի՛ւ կարենայինք խմտութեամբ ի գործ դնել Առաքելոյն այս պատուէրն. «Քննեցէ՛ք զամենայն ինչ եւ յուր պահեցէ՛ք ինչ որ բարի է»:

Նախ պիտի սկսինք այն ժողովրդներէն որք արտաքոյ են յայտնեալ կրօնից ազդեցութեան. յետոյ պիտի անցնինք առ Հրեայս և առ քրիստոնէայ ժողովուրդս, զկայ առնելով մասնաւորապէս այն մարդոց սկզբանց և կենաց առջեւ, որք հոյակապ և քաջանուն հանդիսացած են դաստիարակութեան դաշտին մէջ:

Բայց այս դաշտը այնչափ լայնատարր է զի նախ քան միջամուտ լինել մեր անդր, զայն սահմանաւորելու սկիզբը կ'ըզանք: Արդարեւ, մանկավարժութիւնը իւր ընդհանուր խմաստով կ'ընդգրկէ ժողովրդոց բովանդակ կեանքը. քանզի ամենայն ինչ ընկերութեան մէջ կ'ազդէ անհատից զարգացման վրայ. կրօնք, օրէնադրութիւն, բարք, գիտութիւնք, վաճառականութիւն, ճարտարութիւն, արուեստք, քաղաքական դէպք: Մանկավարժութեան կատարեալ պատմութիւն մը պարտի ճառել մարդկութեան բովանդակ կենաց վրայ: Բայց տալ նմա սոյնդունակ խմաստ մը և այսպիսի սահման մը, զայն գրեթէ անկարելի ընել է: Հարկ է մեզ ուրեմն կալ ի չսփուլ և ի սահմանի, և մանկավարժութիւնը իւր մասնաւոր խմաստով և եթ նկատել: Տիեզերական պատմութիւն մանկավարժութեան ըսելով՝ պիտի հասկնամք ինչ որ եղած է կամ կ'ըլլայ մասնաւորապէս մանկան կրթութեան համար, և պիտի կենանք միայն այն սկզբանց առջեւ. որք կը տիրեն այս կրթութեան վրայ և կուտան մարդոյն իւր բարոյական դիմաց և իւր նկարագրին դիտաւոր տիպերն:

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴՈՅ ՈՐՔ ԿԱՆ ԱՐՏԱՔԱՅ ԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏՆԵԱԼ ԿՐՕՆԻՑ

Ա. ՎԱՅՐԵՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴՈՒՐԴ

Ափրիկէի, Ամերիկայի և Ովկէանիայի ժողովրդոց մէջ, ինչպէս նաեւ Ասիոյ թափառական վաչկատուն ցեղերու մէջ, մանկանց դաստիարակութիւնը գրեթէ բոլորովին բնազդական է: Իւրեանց կենաց պահպանութեան կարևոր եղող բնական խնամները կը տրուին նոցա՝ առանց մասնաւոր ջանից և կրթութեան կ'ուսանին իւրեանց լեզուն և իւրեանց ցեղին անհարթ, անտաշ արուեստները, և բնազդամբ կը տողորուին իւրեանց բարքով ու սնապաշտութեամբն:

Կրնանք տեսակ մը բնական դաստիարակութիւն համարել այն տանջանքը զոր ոչ սակաւ վայրենի ժողովուրդներ կուտան իւրեանց մանկանց, խանդարելու համար նոցա գլխոյն և մարմնոյն այլ մասանց ձևը: Ոմանք կը սեղմեն գլուխը քառակուսի տուփի մը մէջ, հատուածաձև գործելու համար զայն. այլք կը տափակցեն զայն ճնշելով ու պնդելով, մանաւանդ ի յետուստ կուսէ. ոմանք իւրեանց քիթը կը ծայրատեն, այլք իւրեանց չիթունքը, ևայն: Են ոմանք որ կը սեղմեն իւրեանց բազկաց և սրունից ո'ր և է մէկ կողմը, դողացնելու համար զայն ինչպէս շատ փոքր մատանի մը կը գողացնէ զմատն. այլք վերջապէս պէսպէս անհեղեղ պատկերներով կը նկարեն իւրեանց մարմինը, մանաւանդ դէմքը, բազուկները, կուրծքը և սրունքը իւրեանց մարմին մէջ ներարկումներ ընելով: Յայտնի է թէ այս գործողութիւնները անտեղի և անպատեհ են, և, այս նկատմամբ, չունինք ինչ ուսանելի վայրենեաց: Միայն պարզապէս դիտել պիտի տամ զի տակաւին առ մեզ կը գտնեմք հետքերն այս ծաղրելի բնական դաստիարակութեան որ է խոչտանգել եւ անհանդիս ընել զընթիւնը մարմնոյն զարգացման մէջ, և աւելորդ զարգեր յաւելուլ յայն: Ես ի բազմաց պիտի յիշատակեմ խանձարուրը, որ կը զրկէ զմանկիկն իւր բնական շարժումներէն, օրիորդաց պախճաւանդը (corset) որ կ'արգելու զհասակն զարգանալու և զօրանալու, և աստի կը ծնանին զանազան հիւանդութիւններ:

ականջաց ըլթականերու ծակերը, կախելու համար անոնցմէ անօգուտ զարդերը և այլն:

Այս խնամոց քով որ միմիայն բնական են, պարտիմք յիշատակել այն մասնաւոր ուշադրութիւնը զոր վայրենի ժողովուրդք կ'ընծայեն զարգացնելու, մանաւանդ արու մանկանց մէջ, պատերազմական եռանդ մը: Քաջութիւնը զոյգ ընդ արհամարանաց մահու, բարձրագոյն առաքինութիւնն է վայրենւոյն: Քաջութեամբ միայն նա կը կանգնէ նշան յաղթութեան իւր թշնամեաց վրայ և կը փառաւորի: Այս սկզբունքը կ'առաջնորդէ զվայրենին պնդակազմ դործել ու զօրացնել իւր մանուկը վշտաց և տառապանաց դէմ: Ալպիւրոնացիք կը ցտեն իւրեանց բազուկները և մարմնոյն ուրիշ մասերը. առ իրողութեամբ, դեռահաս պատանիք երկու առ երկու բազուկներն յիրեար կը կցեն, և ատրաշէկ ածուխ մը մէջտեղ կը դնեն տեսնելու համար թէ ո՞վ ընդ երկար պիտի ժուժկալէ ցաւին: Դարձեալ քաջ պատերազմիկ ըլլալու նպատակաւ է որ կը կրթեն այս ինչ զգայարանքը, զոր օրինակ տեսանելիքը, լսելիքը, հոտոտելիքը. որ կ'ուսանին լողալ, վազել, ոտտնուլ, աղեղ լարել, և այլն: Եթէ մարթ է հաւատ ընծայել Սէն-Լամպէրի բանից, վայրենիք բարձր գաղափար մը ունին իւրեանց դաստիարակութեան վրայ. «Լուր ինձ, ըսել կուտայ Ապէնաքի անուն վայրենւոյ մը որ կը խօսէր անգղիացի երիտասարդ զօրապետի մը, գերի առ իւր. լուր ինձ, կեանքդ ազատեցի, քեզ ուսուցի չինեմ մակոյկ մը, աղեղ մը, նետեր, եղջերու որսալ անտառին մէջ, տապար ի կիր արկանել, թշնամւոյն մտքերը կտրել: Ի՞նչ է իր դու, երբ իմ խրճիթս բերի գլխդ: Մանկան մը ձեռներն էին քու ձեռներդ, որք չէին ծառայեր ոչ գլխդ անուցանելու և ոչ գլխդ պաշտպանելու. հոգիդ գիշերոյ մէջ էր, ոչինչ գիտէիր. զամենայն ինչ ինձ կը պարտիս:»

Պէտք է գիտել որ պատերազմական քաջութիւնը գլխաւոր առաքինութիւն մ'է բոլոր այն ժողովուրդոց մէջ որք բնական վիճակի մէջ են, կամ որք սակաւ յառաջադէմ են քաղաքակրթութեան մէջ: Եւ այս առաքինութիւնը սովորաբար զուգընթաց է դժնայ բարուց և անգութ սովորութեանց հետ: ... Մեր օրերուն մէջ, վայրագ բարքերը կը մեղմանան և աներեւոյթ կ'ըլլան:

մարդիկ քաջ ևս կը հասնան թէ ամենեքեան եղբարք են, և չէ պարտ պատուել զմիմեանս: Քրիստոնէական սկզբունք մը կը թուի մտած ըլլալ, այս նկատմամբ, ժողովրդական գիտակցութեան մէջ, կուուելու համար անդ բնութեան այս մարտիկ բնազդման հետ, Արդարեւ տխուր առաքինութիւն մ'է իւր նմանը սպաննել գիտնալու առաքինութիւնը: Քրիստոնէութիւնը զայն չճանչեր:

Աւելցնեմք նաև, ի կատարած բանիցս, թէ վայրենւոյն բարոյական և մտաւորական զարգացումը գոգ դադարած է իւր այս սընտի առաքինութեամբն որ չգործեր բարի և մեծ ինչ: Որպէս զի ժողովուրդ մը զարգանայ և բարձրանայ, հարկ է նմա ունենալ մտաւորական, բարոյական և կրօնական տեսլական մը որ կոչուի ընէ նորա ազնիւ կարողութեանց և շարժէ զայնս ի փթթել: Քրիստոնէութիւնը որ կ'ընծայէ մարդոյ վսեմագոյն կրօնք մը և վսեմագոյն փիլիսոփայութիւն մը, և որ կը բովանդակէ նաև կատարեալ բարոյական, է նաև զօրաւոր միջոց մտաւորական և բարոյական կրթութեան: Ընկերական սանդղին ստորոտը կը դտնուին վայրենիք, որք չեն կարող բարձրանալ, որովհետեւ ոչինչ գիտեն արտաքոյ իւրեանց ցեղին, իւրեանց աղեղին և իւրեանց անտառաց, ոչ բնական աշխարհին մէջ և ոչ մտաւորական ու բարոյական աշխարհին մէջ:

(Շարունակելի)
Ժ. ԲԱՐՕՁ

Ազատ քարգմ.
Մ. ԱՍԻԱՆՍԶ

ԾԱՆԻԿԱՔԱՂ ՀԱՏՈՒԱԾԻ
ՅՕՏԱՐԱԶԳԻ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՅ

ԻՓԻՊԻՆԻ ԱՆՁՆԱՆՈՒՂԻ Ի ԶՈՂ

Սակայն, հայր, շանդարտեա յամբոխմանդ, ամենևին չես մատնեալ Այլ՝ տուր դու հրաման, ի հնազանդել կամ պատրաստ կեանք իմ քո են պարգևք, կամիս առնուլ յետս անդրէն. Գոյր առանց մեղմխանաց ըզքո հրամանագ առնել յայտ: Նովին գոհ ակնարկութեամբ, նովին հըլու լի սըրտիւ

Որով զայրն ընկալայ՝ զոր խոստացեալ էր
քո ինձ,
Գիտացից, թէ պէտք իցեն, ի պատարագ
հըպատակ
Կարկառեալ զանմեղ գըլուխս ի Կալքասայն
պողովատ-
եւ սըրոյն առ ի քէն հրամայելում ակն
ածեալ,
Նըւիրեւքեղ զամենայն զարիւն զոր դու
ետուր ինձ,
Բայց թէ այս մեծարանք, եւ եթէ այս հը-
լութիւն
Արժանի յաջորդ թըւին այլում իմիք հա-
տուցման,
Եթէ մօր ողբականի ցաւեն քեզ վիշտք և
տագնապք.
Յանդգնիմ ասել քեզ աստ, թէ յորում
եմ վիճակի,
Մեծամեծ պատիւք արդեօք շուրջ պատկին
ըզկեանս իմ՝
Բաւականք ի փափաքել զի մի առցի այն
յինէն,
Եւ ի խիստ ճակատագրին յափըշտակել յի-
նէն զայն,
Մի այսպէս հուսլ ի ծընունդ իմ լինիցի
վախճան իւր:
Դուստըր ես Ագմեմնոնի, ես նախ ըզքեղ,
տէր իմ հայր,
Հայրակոչ եղեալ առ քեզ՝ քաղցր անուամբ
հօր ձայնեցի.
Ես եմ այն, որ ի վաղուց գըտեալ աչացդ
հեշտութիւն՝
Ետու քեզ՝ վասն այսր անուան՝ շընորհ ու-
նել անմահից,
Վասն որոյ բազում անգամ եւ քո շուայեալ
ի գըզուանս,
Քեզ զարեան, տըկարութիւնս չհամարեցար
անպատեհ:
Ո՛հ, տայի ես զուարճութեամբ ինձ արկա-
նել ի համար
Ձամենայն տեղեաց անուանս որոց գընայ-
քըդ տիրել.
Եւ այժմէն զիլիոնի դուշակելով պարտու-
թիւն՝
Ձգեղեցիկ յաղթանակին պատրաստէի ես
ըզտօն:
Յառաջ քան զամենայն դու վիմ արիւն
հեղուցուս.
Ոչ թէ ահ սուսերին՝ որ սպառնացեալ մը-
նայ ինձ,

Յուշ ինձ ամիցէ զքո զառաջին բարութիւնդ,
Մի՛ բնաւ ինչ երկընչիր, սիրտ իմ փառաց
քոց խնամոտ,
Ըզհայր որ իւր ըզքեզ՝ ոչինչ յամօթ արասցէ,
Եւ թէ ինձ ըզկեանս եւեթ կայր ի վերայ
պաշտպանել,
Գիտէի արդեւալ զայնպիսի քաղցր յիշատակ.
Բայց ի բազդն իմ ողորմ, եւ դու իսկ քաջ
դիտես, տէր,
Ձիւրեանց երանութիւն կապեալ են մայրս
և սիրողս:
Թագաւոր քեզարժանի՝ տեսանել զօրն յու-
սացաւ,
Որում գոյր լուսաւորել զմեր մեծաշուք
հարսանիս.
Աներկմիւղըսըրտէս խոստացելոյ իւր սիրոյն,
Երջանիկ զանձն համարէր, եւ դու զնա
ինձ խոստացար:
Գիտէ նա զխորհուրդքս քո, զաղմուկ նո-
րա իմա դու.
Առաջի քո մայրս ահա, եւ տեսանես զար-
տասունս:
Եւ ներեա դու փութոյս որով ջանամ եւ
հնարիմ
Ուսիանել զարտասուս զոր յիմ վերայ հե-
ղուցուն:

Թարգ. Հ. Ար. Կ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ՌԱՍԻՆ. Իսիկեցի. Համ. Դ. Տես. դ.

ՁԱՐԹՈՒՄՆ ԶԵԼԻՈՍԻ⁽¹⁾

Պատանին աստուածեղէն, նըւիրական Դե-
լոսի սան,
Արկեալ զանձամբ զոսկի քղամիդն ի կա-
պուտակ մեկնի ալեաց.
Յարծաթեայ ի համբուրից իւրեանց փաղ-
փուն շողան իւր ուսք,
Եւ աղտաղտին ջուրք ըզթեթեւ ոտիւքն
հոսեն գետահետեալ:
Ընդ սեռն հուժկու յեղակարծումն հարստ-
եալ վարէ ամրապինդ
Ձանիւն ոսկեխեց յեթըն՝ ճըլտ'ւղըս պը-
ղընձեայս:
Արծաթակուռ են ականոցք, որպէս գահոյք
կառավարին:

(1) Հելիոս ըստ դիցաբանութեան Յուսաց, էր դէք
արեւու, որդի Հիպերիոնայ՝ միջ ի Տիտանաց, եւ եղ-
բայր Սիլևիսայ (լուսին) և Էոսայ (այգ): Անունն իսկ
Հելիոս նշանակէ յուշարէն արեգակն: Ծ. Թ.

Աստուածն ի լուծ մատակախազ թեքէ ձիս
 չորս ձիւնափայլս ,
 Որք՝ ամեհիք , սանձակոտորք , սակայն կա-
 պեալք ըզքեղւոյն՝
 Գիտալըռիւ , փըրփրերախ , կրկնեալ կար-
 թիցն ի վերայ ,
 Խրխընջեն յերկինս ի վեր ի պաղպաղունն
 ի ռեգանց :
 Այլ ըզքառեակ երասանակսն ի բուռն առ-
 եալ ըզհաստատունս՝
 Ըզլըլապինդ ուլըն նոցին նուաճէ որդին Հի-
 պերինայ ,
 Եւ ի վերայ գլխոյն իւր վարսք ի հովմ ծո-
 վուն տատանին ,
 Եւ Սեւենէ այլագունի , և ահա՛ ժամք աս-
 տուածեղէնք
 Ի բացական անդ ի բըլուրս իջուցանեն զԱյգ
 վարդափայլ :
 Զայն արձակէ դիքն , և մեկնի՝ ի լայնատարր
 անդ յերկինս
 Կայծակնացայտ դիմեցուցեալ ըզքառածիւն
 անմահականո .
 Ի բոց հըրոյ և յերգ աշխոյժ լընուն այերք
 բաղմաճայն ,
 Ովկէան որ հառաչէ սըրտատըրով յողբ
 անվախճան՝
 Առ ողջոյն Հելիոսի միմնջէ երգ քաղցրա-
 դոյն .
 Եւ , կուսին հանգունատիպ որ փեսային
 կայ յանդիման ,
 Ի մըլլոտ ախուռն ալեաց հանդարտեւոց
 խաղաղաւէտ՝
 Շիկնեւով իմն ի ցողաթուրմ յանկողինս իւր
 զարթնու երկիր :

ԼԵԳՈՆԴ ՏԸ ԼԻՆ

(LES POEMES ANTIQUES)

Թարգմ. Ռ. Յ. Պէրդէրեան

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՔ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Գիտութիւն ճշմարիտ , զինչ և ասել մար-
 թիցի ոք , և հաստատուն ուսմունք որ յայն
 ածեն զմարդ՝ լիցին միշտ ի պատուի , մին-
 չեւ յաջս տգիտաց անգամ : Զիք ոք որ ոչ
 առ մեծարգիս ունիցի զայն որ կարէ խօ-
 սել բարուք և գրել ուղիւ զբարբառ իւր .
 որ ուսեալ է քաջ զկրօնս իւր և զկարգս
 յօրինուածոց երկրի իւրոյ . որ գիտէ ուղ-
 դեւ զքնացս իւր և տալ այլոց խորհուրդս

բարիս . որ դատի ողջմտութեամբ զոր ինչ
 միանգամ ճանաչիցէ , և հնարի այնպէս իմն
 մեծարոյ առնել զկարծիս իւր , մինչեւ յինքն
 յանկուցանել զմիտս այլոց . բուռն ամենե-
 ցուն է ի պատուի ունել զայնպիսին , մինչև
 սքանչանալ իսկ ընդ նա , եթէ հմուտ իցէ
 մանաւանդ լեզուաց բազմաց . եթէ ուսեալ
 զպատմութիւն գաւառի իւրոյ և զգաւա-
 ռաց դրացեաց՝ կարիցէ մեկնել զհայս այ-
 նոցիկ որ իշխիցեն , և զպահանջանս նոցա .
 եթէ տեղեակ իցէ երկրագրութեան , յօ-
 րինուածոյ աշխարհի և բնական պատմու-
 թեան . եթէ գիտիցէ զուսողութիւն , եթէ
 քաջ խելամուտ իցէ արուեստից ինչ պի-
 տանեաց ի կեանս , և այնպիսեաց ևս՝ որ
 հեշտական յոյժ յարդարեն զհանգամանս
 կենաց , որպէս նկարչութիւն , երաժշտու-
 թիւն և բանաստեղծութիւն :

Թարգմ. Ի. Գաղ. է.

Յ. Գ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՄՔ

16. — Զոր ունիմք՝ այլոց էր .
 Վաղիւ այլք լիցին տէր :
17. — Որ գայն ուստեք՝ է բարի .
 Իսկ որ բերէն՝ աւելի :
18. — Պահեա նըմա զունկն քո մի
 Որ յանցաւոր ամբաստանի :
19. — Որ ինչ չինի ամօք յիտուն
 Ի հինգ ամի չառնի հասուն :
20. — Լաւ է դիմել առ Աստուած ,
 Քան առ այն որ է հաստուած :
21. — Պատանին սիրէ նըման յիմարի .
 Իսկ թէ սիրէ ծեր , ապուշ համարի :
22. — Ի նեղութեան դառնահամ
 Քաջ ճանաչի բարեկամ :

ՏԲ. Գ. ՍԵՒԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿՔ Զ. ԹՈՒՈՅՆ ՄԷԶ

Էջ Սիւնակ Տոլ	Վրիպակ	Ուղիղ
84 Ա	7 անչնչութեան անչնչութեան	
85 Բ	38 produits	produis

Արտատէր Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ՏԳՈՐԵ—Խմբագիր

ՄԻՋՐԱՆ ԱՍՔԱՆԱԶ

Տպագր. ՆՄԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Կ. Պոլիս , Էսկի Զապրիէ 61.